

Järvenpää

Arte con brio!
Ainolan aluekeskuksen taideohjelma

Arte con brio! - Taidetta ilolla!
Ainolan aluekeskuksen taideohjelma

Taideohjelman on laatinut vuonna 2021

Frei Zimmer Oy: Tiina Hartikainen, Laura Lehtinen,
Heini Orell

Taideohjelman tilaaja

Järvenpään kaupunki

Taitto

Laura Lehtinen, Frei Zimmer Oy

Etukannen kuva

Järvenpään kaupunki

Tekstissä esiintyvät suorat lainaukset ovat suunnittelun yhteydessä järjestettyyn verkkokyselyyn osallistuneiden kommentteja.

JOHDANTO	4
AINOLAN ALUEKESKUKSEN TAIDEOHJELMAN LÄHTÖKOHDAT	6
Ainolan aluekeskuksen kehittämishanke	6
Taideohjelman tavoitteet	6
Taideohjelman ohjausryhmä	6
ALUEEN ERITYISPIIRTEET	9
Suomalaisen taiteen kultakausi	9
Luonto, maisemat ja rakennettu ympäristö	10
Kulttuurimiljööt ja matkailukohteet	11
TAIDE	12
Taiteen teemat	12
Taiteen paikat	12
Tapahtumallisuus	25
OSALLISTAMINEN	26
Osallistamisen tavat	26
Osallistava taide	26
Osallistava budjetointi	27
HYVÄT KÄYTÄNNÖT	28
Toimijat	28
Hankintaprosessi	28
Taiteilijavalintatavat	30
Dokumentit	31
Rahoitusrakenne	32
Aikataulu	32
Elinkaariajattelu	33
Taiteen ylläpito ja huolto	33
Teosten merkintä ja opastus	33
VISIO	34
Lähteet	35

JOHDANTO

Julkisen taiteen hankkeet ovat yleistyneet Suomessa. Yhä useamman kunnan kaupunkisuunnittelu- ja aluekehityshankkeeseen kytketään taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden tarkastelu, ja yhä useammin lopputuloksena tuotetaan aluerajattu taideohjelma. Tällä hetkellä lähes kaikki Suomen 20 suurinta kaupunkia noudattavat taiteen prosenttiperiaatetta joko velvoittavassa tai ohjeistavassa muodossa, Ainolan aluekeskuksen myötä myös Järvenpää. ⁽¹⁾

Suomeen prosenttiperiaatteen ajatus saapui 1930-luvun Ruotsista, jossa otettiin käyttöön kansallinen suositus rakennuskustannusten prosentuaalisesta kohdistamisesta taiteeseen. Prosenttiperiaatteen malleja on omaksuttu laajemmin Suomessa 1960-luvulta alkaen, jolloin prosenttiperiaatesuositus kirjattiin muun muassa Hyvinkään, Jyväskylän, Kemin, Kuopion ja Oulun kaupunginvaltuustojen päätöksiin. Yli neljäkymmentä kuntaa päätti prosenttiperiaatteen käytöstä 1980–1990 -luvulla. Viime vuosikymmeninä taidekaupunginosina tai -alueina tunnetuiksi ovat tulleet muun muassa Helsingin Arabianranta ja Kalasatama, Jyväskylän Kangas, Kuopion Saaristokaupunki ja Savilahti, Porvoon Länsiranta, Sipoon Nikkilä, Tampereen Vuores, Tuusulan Rykmentinpuisto sekä Vantaan Leinelä ja Kivistö.

Kuntien lisäksi yhä useammin myös asukkaat odottavat kohtaavansa taidetta arjen ympäristöissä, kuten asuinalueilla, kouluissa, kirjastoissa ja työpaikoilla. Taiteen edistämiskeskuksen 15–79-vuotiaille vastaajille kohdistetussa tutkimuksessa *Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja* vuonna 2020 72 % vastaajista toivoi julkistaidetta arkiympäristöönsä. ⁽²⁾

Taiteen edistämiskeskuksen teettämä kysely osoitti suomalaisten myös olevan valmiita maksamaan taiteen tuomista hyödyistä: 44 % kyselyyn vastanneista oli valmis maksamaan enemmän omistusasunnosta, jonka rakennuskustannuksista noin prosentti on käytetty taiteeseen. Vastaajista 79 % uskoi, että taide parantaa ympäristön viihtyisyyttä ja turvallisuutta.

Rakennus- ja kulttuurialan toimijoista 55 % näkee (2015) ⁽³⁾, että taide on lisännyt ostohalukkuutta, alueen arvostusta ja mahdollisesti vähentänyt ilkkivaltaa alueella. Taiteella on tunnistettu olevan arvohyötyjä myös rakennusten markkinoinnissa: 67 % kertoi käyttäneensä taideteoksia osana rakennustensa markkinointia, ja ilmoitti median suhtautuneen taidehankkeisiin positiivisesti. Lähes kaikki vastaajat (96 %) näkivät taiteen yhtenä laatukeynoista, joiden avulla alue tai rakennus voi erottautua ja olla uniikki.

Rakennettuun ympäristöön sijoituvalla taiteella on merkittävä vaikutus ihmisten hyvinvointiin. Taide vahvistaa rakennetun ympäristön elämyksellisyyttä, viihtyisyyttä ja identiteettiä. Lisäksi taide lisää alueiden vetovoimaisuutta ja ainutlaatuisuutta ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kaupungeille ja kunnille ammattimaisesti laadittu taideohjelma on keino varmistaa taiteen integroituminen luontavaksi osaksi alueen asukkaiden, yrittäjien, matkailijoiden ja muiden alueella toimivien arjen ympäristöjä. Harkittu, omaleimaisesti ja laadukkaasti toteutettu julkinen taide on myös uuden Ainolan aluekeskuksen imagon ja aluebrändin kehittämisen keino.

Ainolan aluekeskus on uusi rakentuva asuinalue Järvenpäässä. Kaupungissa on toteutettu taidetta osana julkisia rakennushankkeita aiemminkin, mutta Ainolan aluekeskus on kaupungin ensimmäinen varsinainen prosenttiperiaatteen mukainen hanke.

Ainolan aluekeskuksen taideohjelman tavoitteena on tuoda taide saavutettavasti kaupunkilaisten arkeen, luoda alueelle johdonmukaiset julkisen taiteen prosessit; ohjeistaa niin kestäväan rahoitusrakenteeseen, päätöksentekoon kuin myös taiteen hankintatapoihin liittyvissä toimintaperiaatteissa.

JULKINEN TAIDE

Taideohjelma toisaalta tunnistaa alueen potentiaaliset taiteen paikat, toisaalta luo edellytyksiä alueen asukkaiden ja taiteen väliselle vuorovaikutukselle. Ohjelma hyväksytään ohjeellisena osana asemakaava-aineistoa, kaavaselostuksen liitteenä.

Taideohjelmalla varmistetaan Järvenpään seudun ja Tuusulanjärven alueen ainutlaatuisen kulttuurihistorian esiin nostaminen arvokkaasti ja esteettisesti korkealaatuisesti toteutetulla julkisella taiteella. Musiikki kokonaisuudesta välittyvänä kantavana teemana yhdistää kulttuuriperinnön ja nykytaiteen. Taide ja kulttuuri heijastavat ylisukupolvisesti suomalaisen taiteen kultakauden perintöä.

Ohjelman tavoitteet on laadittu yhteistyössä Järvenpään kaupungin, Järvenpään taide-museon sekä hankkeeseen osallistuneiden sidosryhmien kanssa. Taideohjelman laadinnassa on osallistettu alueen asukkaita ja paikallisia toimijoita sähköisen verkkokyselyn keinoin.

- 96 % näkee taiteen rakentamisen laadun kohottajana
- 79 % kokee taiteen parantavan viihtyisyyttä
- 72 % haluaa julkista taidetta

- Tuo kulttuurin osaksi arkiympäristöä
- On saavutettavaa
- Lisää kiinteistöjen arvoa ja arvostusta
- Työllistää kulttuurin toimijoita
- Lisää ympäristön viihtyisyyttä
- Vahvistaa alueen identiteettiä

AINOLAN ALUEKESKUKSEN TAIDEOHJELMAN LÄHTÖKOHDAT

Ainolan aluekeskuksen kehittämishanke

Ainolan aluekeskuksen aluekehityshanke paikantuu Etelä-Järvenpäässä sijaitsevaan Ristinummen kaupunginosaan, Helsinki-Riihimäki pääradan itäpuolelle ja Ainolanväylän eteläpuolelle. Eteläinen Järvenpää on yksi Järvenpään 2020-luvun kehittämisen painopistealueista. Ainolan aluekeskuksesta muodostuu merkittävä asumisen ja palveluiden keskittymä, joka täydentää Järvenpään keskustan palvelutarjontaa.

Ainolan aluekeskus tulee olemaan kaupunkikuvaltaan ja julkisilta tiloiltaan korkeatasoinen keskittymä, jossa yhdistyvät monipuolinen asuminen, työpaikat, lähipalvelut ja helppo liikkuminen. Laadukkaisiin ratkaisuihin ja ympäröivään kulttuurimiljööseen istuva rakentaminen luo alueelle uudenlaisen profiilin ja omaleimaisen identiteetin. Suunnittelualue sijoittuu säveltäjä Jean Sibeliuksen kodin läheisyyteen ja on näin osa paitsi alueellisesti myös kansallisesti tärkeää kulttuurimiljöötä.

Tulevaisuudessa pääradan parantuvat junayhteydet, toimivat kevyen liikenteen väylät sekä Järvenpään keskustan ja Ainolan välisen julkisen liikenteen kehittäminen turvaavat alueen kestävät liikenneratkaisut sekä lisäävät alueen houkuttelevuutta. Pääradan lisäraidehankkeen

II-vaiheen yhteydessä Ainolan nykyinen asema siirtyy 500 metriä etelään. Uusi seisake sijoittuu rakentuvan keskuskorttelin ytimeen ja palvelee aluekeskusta sekä sen asukkaita alueen kehittyessä. Pendelöintiä varten alueelle rakennetaan liityntäpysäköintiä.

Alueelle rakentuu yhteensä noin 100 000 kerrosneliötä asuin-, liike- ja toimistotilaa. Radan läheisyydessä – Sinfonia-aukion ja Valse tristen puiston ympäristössä – asuminen tulee olemaan kerrostalovaltaista. Alueen kaakkoisosassa rakentaminen muuttuu matalammaksi ja Vesipisaroidenpuiston läheisyydessä kaupunkikuvaa hallitsevat pientalokorttelit.

Taideohjelman tavoitteet

Ainolan aluekeskuksen taideohjelman tavoitteena on integroida taide osaksi rakentamista sekä tukea omaleimaisen ja laadukkaan julkisen taiteen toteutumista kaupunkitilassa. Suunnitelmallisuus ja sidosryhmien osallistaminen luovat pohjan kestäväälle – prosessimaiselle – toimintamallille. Taideohjelma tukee rakennusliikkeiden ja rakennuttajien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä luo edellytykset toteuttaa taide korkealaatuisesti ja kustannustehokkaasti.

Taide rikastuttaa Ainolan aluekeskuksen asukkaiden ja alueen toimijoiden arkea. Taiteessa kohtaavat luontevalla tavalla alueen kulttuurihistoriallinen menneisyys, vallitseva nykyisyys ja tulevaisuuteen suunnatut visiot.

Kestävän kehityksen tavoitteet, ympäristön viihtyisyyden lisääminen, liikkumisen ja ohjautumisen sujuvuus sekä alueen ainutlaatuisen kulttuurihistorian välittyminen näkyvät asetetuissa taiteen tavoitteissa.

Taideohjelman ohjausryhmä

Ainolan aluekeskuksen taideohjelmatyön ohjausryhmän muodostivat Järvenpään kaupungin kulttuurijohtaja Sami Ylisaari, maankäytön johtaja Juhana Hiironen, kaupunkikuva-arkkitehti Maria Suutari-Jääskö, projektipäällikkö Juho Mattila, kaavoituksen erityisasiantuntija Sampo Perttula, hankekehityspäällikkö Salla Niemelä ja projektipäällikkö Johanna Jääskeläinen sekä Järvenpään taidemuseon museopalvelujen päällikkö Jaana Tamminen ja amanuenssi Leena Kauppinen.

Osallistamisen asiantuntemusta taideohjelmatyöhön toivat Järvenpään kaupungin osallisuuden erityisasiantuntija Pilvi Kallio-Meriläinen, kaavoituksen erikoissuunnittelija Martta Pirttioja sekä kaupunkimallinnuksen erityisasiantuntija Juho Pajukoski.

Tekstissä esiintyvät suorat lainaukset ovat suunnittelun yhteydessä järjestettyyn verkkokyselyyn osallistuneiden kommentteja.

AINOLAN ALUEKESKUSKUN TAITEELLA TAVOITELLAAN

Urbaania omaleimaisuutta
Korkealaatuista ja viihtyisää ympäristöä
Osallistavuutta
Kestävyyttä

Havainnekuvia viitesuunnitelmasta 2018, alla Arkkitehtitoimisto Harris-Kjisik
ja oikealla Arkkitehtitoimisto Jukka Turtiainen

Jaakko 8, harrastaa parkouria

Jaakolle taideohjelma tuottaa kaupunkitilaan turvallisia, osallistavia ja yhteisöllisyyteen kannustavia paikkatiloja, joissa hän voi harrastaa yhdessä ystäviensä kanssa. Jaakko pyörii koulumatkat, joten hänen vanhemmilleen on tärkeää, että kevyenliikenteen ratkaisut on toteutettu turvallisesti myös koululaisten näkökulmasta.

Özerk 34, matkaopas

Özerk asuu perheensä kanssa Järvenpäässä. Hän työskentelee Ainolan aluekeskuksen lisäksi pääkaupunkiseudulla kansainvälisten turistien matkaoppaana. Özerkin työn kannalta tärkeää on, että Ainolan aluekeskuksen matkailukohteet on selkeästi opastettu myös englanniksi ja näistä löytyy riittävästi lähtötietoaineistoa myös kansainvälisille matkailijoille. Özerk on kiinnostunut alueen matkailuverkoston kehittämistyöstä.

Juha 53, insinööri ja naimisissa, käyttää aktiivisesti kaupungin palveluita

Juha yllättyi positiivisesti käytännöllisistä arjen ratkaisuista. Hän käy usein kävelyillä puolisonsa kanssa, joten viihtyisät ja mielenkiintoiset puistot ja virkistysalueet ovat heille molemmille tärkeitä, kuten myös puistokalusteet ja levähdyspaikat kaupunkitilassa. Juha viettää aikaa kaupungilla etenkin viikonloppuisin tutkaillen ja kahviloissa istuen. Pariskunta pysähtyy usein kaupunki- ja ilmaistapahtumissa joita järjestetään omassa kaupunginosassa.

TAIDEOHJELMA ILAHDUTTAA MONIN TAVOIN

Ella 23, pendelöivä opiskelija

Ella on muuttanut Järvenpäähen Helsingin Kalliossa. Koulumatkoillaan Helsingin ja Järvenpään välillä hän nauttii erityisesti juna-aseman taideteesta. Hän tuntee suurta yleppeyttä kotipaikastaan kutsuessaan kavereita Helsingistä luokseen käymään. Ella asuu puolisonsa kanssa kerrostaloasunnossa, ja he suunnittelevat perhettä. Ellalle on tärkeää, että luontoarvot ja urbaani elämäntapa toteutuvat Ainolassa siinä missä entisessä kotipaikassa Kalliossa.

Irmeli 70, eläkeläinen, harrastaa kuoroa ja ulkona liikkumista

Irmelille tärkeää on palveluiden saavutettavuus (kulkuyhteydet). Hän osallistuu usein ilmaiskonsertteihin ja käy Valse tristen puiston kesätansseissa tyttärensä kanssa. Irmeli viihtyy erityisesti Pohjolanpuistossa, jossa voi käyskennellä rauhassa lintuja bongailien ja taidetta ihailien. Irmeli muistaa Pohjolan tilaan liittyviä historiakertomuksia, joita hän mielellään jakaa alueen historiaa käsittelevissä työpajoissa ja tilaisuuksissa.

Matti 25, opiskelija Taideyliopistossa, pyörii koulumatkat ja arkiset siirtymät

Matti kokee tärkeäksi alueen tapahtumatarjonnan ja taiteesta välittyvän musiikki-teeman. Hän käy kesäisin spontaanisti katusoitamassa Valse tristen aukiolla sekä kesäkonsertoimassa Kallio-Kuninkalan tapahtumissa opiskelijaystäviensä kanssa. Harkitusti ja esteettisesti toteutettu pyöräpaikotus sekä Ainolan aluekeskuksen kevyenliikenteen yhteydet ovat hänelle tärkeitä ja osaltaan lisäävät hiilineutraalien liikkumisratkaisuiden käyttämistä. Vapaa-aikalla Matti pyörii Tuusulanjärven rengasreittiä.

Aura 44, sairaanhoitaja, harrastaa karatea ja marjastusta

Aura asuu kumppaninsa ja kahden lapsen kanssa Pohjolantiellä omakotitalossa. Auralle tärkeä osa maisemaa on aina ollut kesäisin kauniisti kukkiva auringonkukkapelto sekä avara horisontti. Auralle tärkeää on asuinalueen rauhallisuus ja turvalliset liikennejärjestelyt. Hän ei ole juurikaan kiinnostunut taiteesta tai kulttuurista, mutta alueen julkisen taiteen inspiroimana hänen tyttärensä on innostunut kuvataiteesta ja haluaa taidekerhoon.

ALUEEN ERITYISPIIRTEET

Suomalaisen taiteen kultakausi

Järvenpäällä on keskeinen rooli suomalaisessa taidehistoriassa. Taiteen, kulttuurin ja yhteisöllisyyden juuret paikantuvat aina sadan vuoden takaisen Tuusulanjärven maisemiin, joissa taiteen kultakauden suurnimet Jean Sibelius, Aino Sibelius, Juhani Aho, Pekka ja Maija Halonen, Eero Järnefelt ja Venny Soldan-Brofeld muodostivat sittemmin tunnetun Tuusulanjärven taiteilija-yhteisön.

Ainolan aluekeskuksessa taide vahvistaa **syvää yhteyttä** nykyisyyden ja menneisyyden välillä. Perinteitä ja kulttuuria voidaan tulkita uusissa taiteen toteutuksissa esimerkiksi tyyllisinä valintoina tai sisällöllisinä lähtökohtina.

Taiteen ja kulttuurin lisäksi luonto on tärkeä osa Ainolan aluekeskuksen kulttuurihistoriallista tulevaisuutta. Luonnon läheisyys on itseisarvo sekä luovuuden ja inspiraation lähde. Taiteen halutaan edelleen välittävän viestejä, herättävän tunteita ja luovan alueelle ainutlaatuisen ja viihtyisän toiminta- ja elinympäristön. Julkinen taide jatkaa seudun kansainvälistä ja monikulttuurista taiteen perintöä luoden jatkossakin alueelle tunnistettavan ja ainutlaatuisen taidemiljöö.

“

Taiteilijakodeilla on vahva kulttuurihistoriallinen merkitys alueella. On hienoa päästä liikkumaan samassa miljöössä, jossa Sibelius taitelijaystävineen on aikanaan kulkenut.

Jean, Aino ja Ruth Sibelius Ainolassa 1915. Kuva: Helsinginkaupunginmuseo / Eric Sundström

Luonto, maisemat ja rakennettu ympäristö

Tuusulanjärven altaan syntyminen ajoittuu vuosimiljoonien taakse. Järvi sijaitsee lounaiskoillisuuntaisessa kallioperän murroslaaksossa, joka syntyi valtavan maanjäristyksen seurauksena. Noin 9000 vuotta sitten Tuusulanjärvi alkoi kurautua irti järveen asti ulottuneesta pitkästä vuonosta. Todennäköisesti jo varhain keskiajalla Tuusulanjärveä alettiin käyttää kyliä yhdistävänä talvitienä. Muinaisasutus järven rannoilla perustui suurelta osin kalastukseen. ⁽⁴⁾

“Ennen Lepolan rakentumista aluetta on voinut tarkastella kokonaisvaltaisesti runsaan pelto- ja puistometsämaiseman sekä vanhan arkkitehtuurin kautta. Alueessa on edelleen havaittavissa jotain hyvin rauhoittavaa ja mieltä inspiroivaa energiaa. Maatalouskoulun rakennukset luonnonympäristöineen tuovat mieleen ”Pikku-Italian”, joka järvenpääläisenä tuntuu hyvinkin uniikilta ja suomalaisittain jäljittelemättömältä. Kyrölänpuoleiset navetat ja ladot ovat upeita ja ainutlaatuisia yksityiskohtia rakentuvassa kaupunkiympäristössä. Tätä samaa tunnelmaa soisi tuotavan myös Lepolan ja Kyrölään jatkeeksi rakennettavalle Ainolan aluekeskukselle niin taiteen kuin uuden arkkitehtuurin kautta.”

Tuusulanjärven viihtyisän ja historiallisen luonnonympäristön läheisyys heijastuu myös Ainolan aluekeskuksen taiteessa. Taide luo yhteyden aluekeskuksen ja lähiympäristön monimuotoisen ja viihtyisän luonnon välille. Sisällöllisenä teemana ja taidetta ohjaavana

arvona luonto virkistää, lisää koettua hyvinvointia ja kannustaa liikkumiseen ympäri vuoden.

Alueen maatalousperinteen historia on edelleen luettavissa ympäröivästä maisemasta ja arkkitehtuurista. Rakentuvaa aluekeskusta kehystää peltomainen, avara miljö, jossa katse viiptylee avautuvassa horisontissa. Pellot, Rytmiriihi sekä Pohjolan tilan kivenavetta ovat esimerkkejä alueen rakennetusta kulttuuriperinnöstä, joka muistuttaa paitsi alueen menneisyydestä myös laajemmin maatalouden merkityksestä Järvenpään kaupungin kehityksessä ja historiassa.

“Auringonkukkapellot, kukkaniitty, hulevesialueen linnunlaulu ja sudenkorentojen lento kuuluvat alueen luonteeseen.”

Taide luo rakennetun ympäristön keskelle luontoa kunnioittavia mikromaisemia: puistot, hulevesialueet ja taiteen yksittäiset sisällöt synnyttävät yhdessä yhteyttä luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön välille. Kulttuurihistoriallisesta näkökulmasta tarkasteltuna muiden muassa Aino Sibeliuksen merkityksellinen työ puutarhaperinnön kansalliselle kehitykselle 1900-luvun alkukymmenillä tunnistetaan myös Ainolan aluekeskuksen taideohjelmassa huomioimalla luonto ja kasvillisuus osana viherrakentamista.

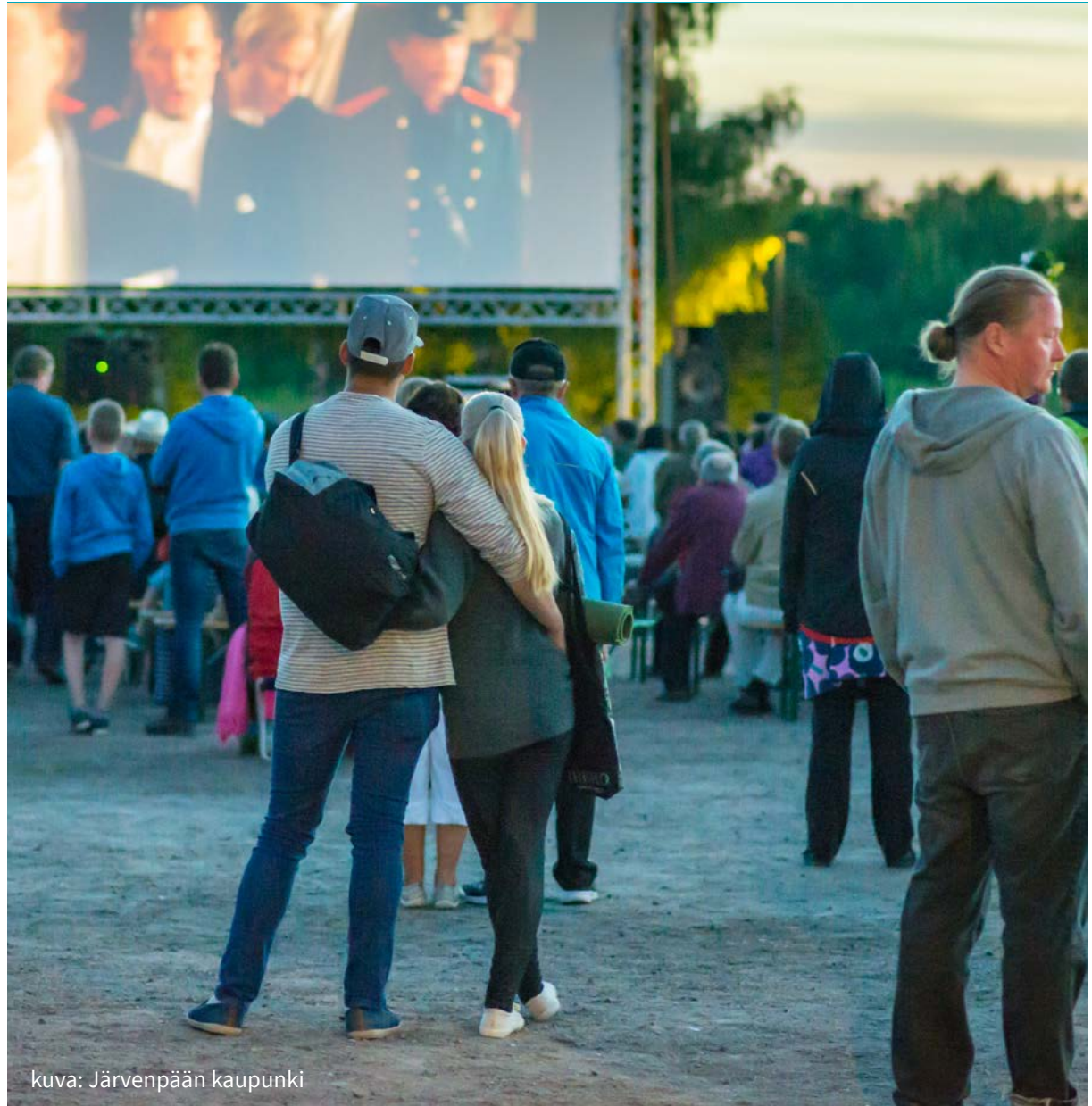
kuva: Frei Zimmer

Kulttuurimiljööt ja matkailukohteet

Tuusulanjärven taiteilijayhteisön perintö, alueen kulttuurihistoriallisesti merkityksellinen menneisyys sekä kauniit luontokohteet tuottavat Ainolan aluekeskukselle kulttuurimatkailullista potentiaaliarvoa. Taideohjelma huomioi kasvavan kiinnostuksen kotimaan matkailua kohtaan, minkä taustalla tiedetään usein vaikuttavan arvioihin liittyvät syyt, kuten kotimaisen yrittäjyyden tukeminen, vastuullisuus, helppous, ekologisuus ja turvallisuus.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisussa Kotimaan matkailun nykytila ja potentiaali – selvitys kohde-ryhmistä ja kehittämistoimisto (2021) käy ilmi kotimaisen matkailukysynnän olevan suurinta Uudenmaan maakunnan ja Etelä-Suomen suurten väestökeskittymien alueella, mikä vahvistaa käsitystä Ainolan aluekeskuksen potentiaalista kulttuurimatkailukohteena. Vuonna 2018 kotimainen matkailukysyntä oli 10,8 miljardia euroa, joista yli 200 000 miljoonaa euroa kohdistui kulttuurimatkailuun.

Kulttuurimatkailun kehittämisen kannalta kiinnostavaa on ministeriön selvityksessä noussut havainto kulttuurista ja luonnosta kiinnostuneiden matkailijoiden osoittama yhtäläinen kiinnostus kansallispuisto-, ulkoilualue- ja kaupunkikohteita kohtaan, ja se, että kotimaan tarjonta nähdään riittävänä. Julkinen taide osaltaan tukee paitsi alueellisesti Järvenpäässä myös kansallisesti kotimaan kulttuurimatkailun kehittymistä.

kuva: Järvenpään kaupunki

TAIDE

Taiteen teemat

Ainolan aluekeskuksen taiteen kantava teema on musiikki. Teema välittyy taiteen sisällöissä sekä alueen nimistössä. Hankkeisiin valittavia taiteilijoita kannustetaan tarkastelemaan musiikki-teemaa poikkitaiteellisesti sekä huomioimaan hiljaisuus yhtenä äänen ja musiikin ulottuvuutena.

Musiikki teeman lisäksi Ainola ja Suviranta ovat kulttuurihistoriallisesti merkityksellisiä paikkoja, joista taiteen toivotaan ammentavan inspiraatiota. Keskeisissä solmukohtissa, kuten Ainolan juna-asemalla, taiteen toivotaan viestivän alueen rikkaasta kulttuuriperinnöstä myös nopeasti silmäiltynä.

Kolmannen tärkeän temaattisen ulottuvuuden luo luonto, joka korostui alueen asukkaille ja toimijoille laaditussa verkkokyselyssä kesäkuussa 2021. Luonnolla nähtiin olevan vahva yhteys luovuuteen ja taiteeseen, kuten eräs vastaaja asian muotoilee: [myös] ”Sibelius sai inspiraation luonnosta.” Luontoon kytkeytyy arvoja hyvinvoinnista, rauhallisuudesta, ekologisuudesta ja vehreydestä.

Taiteen temaattisena arvopohjana vaikuttaa resurssiviisuus. Ympäristötaiteen toteutusten lisäksi taiteilijoita kannustetaan tarkastelemaan –

ja mahdollisuuksien mukaan sisällyttämään – kiertotalouden ja kestävä kehityksen eri ulottuvuuksia osaksi taidetta ja sen prosesseja.

Taiteen paikat

Ainolan aluekeskuksessa taide sijoittuu osaksi alueen infrastruktuurin rakenteita, yleisiä alueita ja puistoja. Taide on saavutettavaa ja siitä voivat nauttia kaikki. Lähtökohtaisesti taiteen toteutuksissa panostetaan muutamaaan mittavampaan kokonaisuuteen, jotka yhdessä muodostavat keskeisen ja tunnistettavan reitin läpi Ainolan aluekeskuksen.

Taiteen paikkakohtaisessa teemoittelussa ja suunnittelussa on huomioitu kesäkuussa 2021 toteutetun verkko- ja verkkokarttakyselyn tulokset. Kyselyn vastauksissa toivottiin taideohjelman kiinnittävän huomiota myös taiteen toteutuksen vaiheistamiseen esimerkiksi siten, että puistoalueilla suunniteltaisiin taiteen varauksia, jotka toteutuisivat suunnitellusti vasta myöhemmin tulevaisuudessa.

Jokaiselle taiteen paikalle on nimetty tarkentavia musiikkiteemaisia ulottuvuuksia, jotka luovat alueelle teostiedoista välittyvän musiikillisen lisäulottuvuuden. Musiikin ulottuvuudet ovat taiteilijoiden vapaavalinteisesti tulkittavia

alateemoja, joita he voivat hyödyntää inspiraationa tai juonellisena lähtötietoina. Teema- ulottuvuuksien tavoitteena on osaltaan syventää taiteen ja kokijan välistä yhteyttä.

Taideohjelman toteutuksessa keskeinen kantava arvo on osallistavuus. Alueen asukkaita ja sidosryhmiä pyritään osallistamaan taiteen prosesseihin. Aluekehityshankkeen edetessä tarkastellaan myös vaihtoehtoja yhteistyölle alueen toimijoiden ja Taideyliopiston kanssa.

TAITEEN TEEMAT

Musiikki
Kulttuuriperintö
Luonto

1. Ainolan asema
2. Sinfonia-aukio
3. Valse tristen aukio
4. Valse tristen puisto
5. Pohjolan puisto

Kaavaluonnoksen aikainen puistojen ja aukoiden yleissuunnitelma

1) Ainolan asema

Ainolan uusi juna-asema tulee olemaan jatkossa käyntikortti Ainolan aluekeskukseen. Asemalaiturin rakenteisiin integroitava taide, kuten asemakekatokseen tai maapintaan sijoitettavat teokset, viestivät yhdellä silmäyksellä elinvoimaisesta ja urbaanista aluekeskuksesta, jota ympäröi rikas kulttuurihistoria. Taide voidaan toteuttaa rakenteisiin integroiden tai jälkiasennettuina elementteinä. Taide voi mahdollisesti olla myös musiikkia tai äänitaidetta, joka hyödyntää olemassa olevaa kaiutinjärjestelmää.

Taiteen toteutuksen tavoista päätettäessä on keskustelussa oltava mukana Väylän edustajat. Aseman taiteilijan valintaan tuo monipuolisesti vaihtoehtoja avoin portfoliohaku.

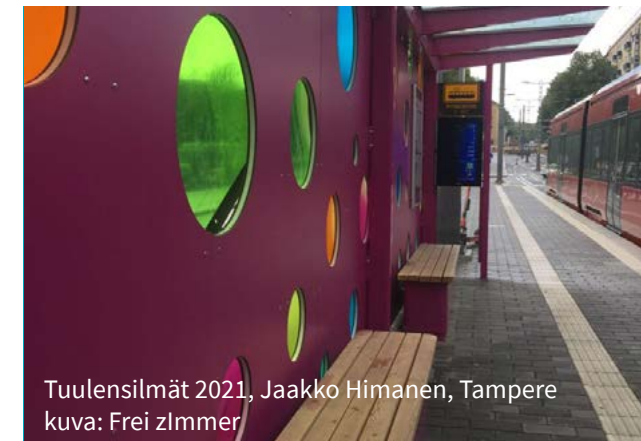
CNN piano stairs, kuva: Flickr, Maxim B

Teema: Musiikki, taiteen kultakausi ja kuvataide

Musiikki-teeman ulottuvuudet:
A Prima Vista (ensinäkemältä), **Mobile** (liikkuvasti) ja **Allegro Vivace, Tutte corde** (kaikki kielet), **Vivo** (eloisasti)

Taiteen tavoitteet: Integroituminen, viihtyisyys, alueidentiteetti

Tuulensilmät 2021, Jaakko Himanen, Tampere
kuva: Frei zimmer

Helman heilahdus 2015, Aarne Jämsä, Helsinki-Vantaa lentokentän lähijuna-asema
kuva: Frei Zimmer

Animation 2015, Tuula Närhinen, Kiviston lähijuna-asema
kuva: Heikki Kastemaa

2) Sinfonia-aukio

Sinfonia-aukio on Ainolan aluekeskuksen pääsisäänkäynti sekä keskeinen alueella ohjautumista suuntaava portti. Aukio toivottaa tervetulleeksi niin junalla saapuvat kuin myös alikulkutunnelin kautta kulkevat kevyenliikenteen käyttäjät. Sinfonia-aukio on arjen kohtauspaikka, jossa ihmiset tapaavat toisiaan suunnitellusti ja spontaanisti.

Sinfonia-aukiolla taiteen halutaan viestivän elinvoimaisesta, turvallisesta, viihtyisästä ja kutsuvasta asuin- ja toimintaympäristöstä. Aukio kannustaa spontaaneihin tapahtumallisiin ja osallistaviin kohtaamisiin.

Sinfonia-aukion taide toteutuu osana rakentamista esim. tukimuurien graafisen betonin, reliefien tai muiden valittavien toteutusmenetelmien keinoin. Tukimuriin tai katukivetykseen integroitava taide edellyttää taidehankkeen sitomista muuhun urakka-aikatauluun myös suunnittelun osalta.

Tukimuurin lisäksi potentiaalisia taiteen paikkoja ovat alikulkutunnelin ja rampin rakenteet. Kaupunkikalusteiden muotoilulla ja asfalttimaalauksilla aukiolle voidaan luoda tunnistettava kaupunkimainen konsepti.

Mikäli osaksi istutusalueita tai muita rakenteita halutaan tuoda muun rakentamisen jälkeen esimekiksi veistoksia tai valotaidetta, on

Teema: Musiikki ja osallistava taide

Musiikki-teeman ulottuvuudet:
A Prima Vista (ensinäkemältä), **Con Brio** (leikkisästi, eloisasti) ja **Gicoso** (iloisesti)

Taiteen tavoitteet: Integroituminen, viihtyisyys, alueidentiteetti

Katusirkus, kuva: Flickr, Szoki Adams

tulevien teosten tarpeet huomioitava jo rakentamisvaiheessa muunmuassa niiden perustusten tai sähköntarpeen osalta. Samoin esiintymiset ja tapahtumat mahdollistava infra on tuotava osaksi aukiota rakennusvaiheessa.

Ainolan aluekeskuksen merkittävimpanä taiteen paikkana Sinfonia-aukio on omiaan taidekilpailulle. Mikäli Valse tristen aukion teos tai teokset halutaan liittää samaan kokonaisuuteen, yhdistetään nämä kohteet kilpailussa yhdeksi.

Superkilen, puistosuunnittelun ja taiteen kokonaisuus Kööpenhaminassa kuva: Frei Zimmer

Vuoronumerolla 2021, Arja Kärkkäinen, Porvoo, kuva: Frei Zimmer

Swing 2009, Satu Kiljunen, Maarianhamina
kuva: Frei Zimmer

3) Valse tristen aukio

Valse tristen aukio on luonteeltaan pieni ja tiivis kaupunkitila aivan Ainolan aluekeskuksen sykkeessä. Valse tristen aukion teos voi olla sisarpari Sinfonia-aukion teokselle, jolloin teokset sitovat paikkatiloja toisiinsa.

Valse tristen aukiolla taide voi ilmetä kaupunkikalusteiden muotoiluina, puutarhataiteena, erillisenä veistoksena tai muuna teoksena sovitusta toteutustavasta riippuen. Aukion kaupunkikalusteet ja -istutukset kutsuvat kaupunkikulttuurista nauttivia seuraamaan aluekeskuksen arkista sykettä.

Kuten Sinfonian aukiolla, on täällä varauduttava taiteen mukaan tuloon osana muuta suunnittelua. Jotta tapahtumia voidaan tilassa järjestää, on huolehdittava ne mahdollistavista rakenteista. Mikäli Valse tristen aukion taide päätetään järjestää Sinfonia-aukiosta erillisenä itsenäisenä hankkeena, on sen taiteilijavalinta hyvä tehdä avoimen portfoliohaun kautta.

Le Blanc 1989, Niki de Saint Phalle, Naoshima, kuva: Laura Lehtinen

Teema: Musiikki, Spontaanisuus, kohtaamiset

Musiikki-teeman ulottuvuudet:
Mosso (liikkuvasti), **Scherzo** (Pila, vilkas ja iloinen sävellys), **Vivace** (elävästi), **Postulez en vous-même** (hämmästellän)

Taiteen tavoitteet: Viihtyisyys, tapahtumallisuus, aktiivisuus

Social Benches 2019, Jeppe Hein, Charlottenlund, kuva: Jeppe Hein

Katutanssija, kuva: Flickr, Mubarak Fahad

4) Valse tristen puisto

Valse tristen puiston funktio Ainolan aluekeskuksen taideohjelmassa on kahtalainen: toisaalta puisto on kaupunkitapahtumien keskittymä, toisaalta asukkaiden luontoyhteyden ja arjessa rauhoittumisen paikka. Puiston luonnontilaista puustoa ja kasvillisuutta säilytetään niin runsaasti kuin mahdollista.

Puiston keskelle rakentuvan esiintymispaikan ympäristöön toteutetaan ääni- ja/tai valotaideteos. Teoksen tulee tukea puiston luonnonläheistä tunnelmaa ja luoda tila rauhoittumiselle. Teoksen on kestettävä aikaa sekä minimoitava häiritsevät valo- tai äänisaastehaitat.

Ääni- ja valotaidetta toteutettaessa on erityisellä huolella huomioitava kohderyhmän oma kokemus siitä, millainen ääni ja valo koetaan miellyttävänä. Valse tristen puiston taiteessa alueen asukkaita ja toimijoita osallistetaan taiteen suunnitteluvaiheeseen. Osallistavuuden aspekti tulee huomioida erityisesti taiteilijavalinnassa sekä teoksen toteutustavassa.

Puiston välittömässä yhteydessä sijaitseva Pohjolanhovin navettarakennus on tarkoitettu säilytettäväksi osana alueen kulttuurihistoriallista perintöä. Kivinavetan käyttötarkoitus tullaan ratkaisemaan aluekeskus hankkeen edetessä ja rakentamisen käynnistyttyä. Tavoitteena on tuoda kivinavettaan palvelutoimintaa, joka palvelee niin alueen asukkaita kuin kaupunkilaisia laajemminkin.

The Castle Gateway, Allingsås, valosuunnittelu ja kuva Kapil Srlakar ja Patrik Gunna Herlin

Ääni- ja valoteokset vaativat sähköä, jonka tuonti puistoon on paras tehdä osana puiston väylien rakentamista, jotta vältetään useilta maanmuokkauksilta. Ääni- ja valotaiteen tekijöitä ei ole Suomessa kovin runsaslukuisesti, eikä varsinkaan sellaisia taiteilijoita, jotka hallitsisivat molemmat taiteen lajit. Taiteilijahaku olisi parasta tehdä niin, että taiteilijoilla olisi halutessaan mahdollisuus tarjoutua tekijäksi pelkkään ääneen tai valoon ja etsiä siten uudenlaisia yhteistyön tekijöitä.

Teema: Musiikki, luonto, tapahtumallisuus ja osallistavuus

Musiikki-teeman ulottuvuudet:

A Bocca Chiusa (sanaton laulutapa suljetuin huulin, hyräillen), **Dolce** (suloisesti, vienosti), **Rubato** (sävelten aika-arvoja lyhyentämällä ja pidentämällä), **Bagatelle** (pienomuotoinen, kevyt sävellys), **Pausa** (tauko) ja **Piano** (hiljaisella äänenvoimakkuudella)

Taiteen tavoitteet: Hyvinvointi, tapahtumallisuus, luontoyhteys, osallistaminen

“

Puistosta voisi tehdä taidepuiston, joka eläisi vuodenaikojen mukana. Siinä olisi jo suunnitteluvaiheessa puutarha- ja taide (veistokset, ympäristö taide) yhdistetty ja jätettäisiin tilaa uusille väliaikaisille ympäristötaideteoksille ja pysyville veistoksille. Mahdollistettaisiin myös esim talvella jääveistosten teko ja kesällä käsityötaiteen tuominen puistoon.

The Journey 2012, Christine Candolin, Maarianhamina, kuva: Frei Zimmer

3-dimencional Circle 2007, Jeppe Hein, Tokio
kuva: Jeppe Hein

5) Pohjolanpuisto ja Vesipisaroiden puisto

Pohjolanpuiston olemassa olevaa puustoa tullaan säilyttämään, mikä luo puistoon suojaisuutta. Puiston yhteyteen on suunnitteilla muunmuassa pumptrack- ja seikkailualue. Pohjolanpuistossa taide integroituu osaksi leikkipuistoja esim. puueläintarha-konseptin keinoin. Hahmot ”karkaavat” alueelta kaikkialle puistoon ja toimivat yhdistävänä tekijä puiston toimintojen välillä.

Eläinkonseptin lisäksi Pohjolanpuistoon ehdotetaan toteutettavaksi maamerkkimäinen ympäristötaideteos, joka voi paikantua esimerkiksi hulevesien kivi-uomaan ja yhdistää puiston teokset osaksi alueen musiikkiteemaa. Kasvit ja istutukset voivat olla osa teosta. Teokset voivat sisältää myös ääntä tai ääntä tuottavia osia.

Pohjolanpuiston ja Vesipisaroiden puiston taiteessa huomioidaan toteutusten vaiheistaminen. Puistoon jätetään tietoisesti yksi tai useampi taiteen paikka, joita ei toteuta heti hankkeen alkuvaiheessa. Teospaikalle tehdään kuitenkin tarvittavat rakenteelliset ja tekniset varaukset. Näin alueen asukkaita voidaan osallistaa teosten suunnittelu- ja/tai valintaprosessiin. Taiteilijavalinnat avoimen portfoliohaun kautta.

Teema: Musiikki, luonto, osallisuus, Aino Sibelius

Musiikki-teeman ulottuvuudet:
Festivo (juhlallisesti), **Andante** (kävelyvauhtia, käyden), **Dehors** (korostaen, tuoden esiin), **Con Brio** (leikkisästi, eloisesti), **Frei** (vapaasti), **Harmonia** (sopuointu, yhteisointi), **Natural** (luonnollinen, palautusmerkki) ja **Pastorale** (maalaistunnelmaa tai paimenidylliä kuvaava soitinsävellys)

Taiteen tavoitteet: maamerkki, osallistaminen, vuorovaikutus

Superkilen, Kööpenhamina kuva: Flickr Garon S

Pieni paratiisi 2021, Tommi Toija, Porvoo,
kuva: Flickr Garon S

The Tusk Rhino Trail 2018, Alex Scheffler, kuva: Flickr, Maureen Barlin

Yltä ja alta 1998, Nancy Holt, Ylöjärvi, kuva: Frei Zimmer

6) Muut taiteen paikat

Rakentamisen aikainen väliaikainen taide

Ainolan aluekeskuksen rakentaminen kestää vuosia, mikä tarkoittaa sitä, että rakentaminen näkyy ja muuttaa alueen maisemaa pitkäkestoisesti. Rakentaminen tuo ympäristöön osittaista levottomuutta sekä lisää tilassa näkyviä epäesteettisiä rakenteita.

Väliaikaisen taiteen tavoitteena on vähentää rakentamisesta syntyviä haittoja. Väliaikainen taide voidaan valjastaa alueen brändäämiseen, jolloin työmaiden rakenteista välittyy hanketavoitteita tukevia positiivisia viestejä. Sisällössä voidaan korostaa alueen asukkaille ja toimijoille tärkeitä teemoja, kuten alueen kulttuurihistoriaa, luontoa tai auringonkukkapeltoja.

Rakentamisen aikaisen kaupunkitilan elävöittämiseksi ehdotetaan, että työmaakopit ja -aidat hyödynnetään väliaikaisen taiteen alustoina. Toteutustavaksi ehdotetaan koppien teippausta tai maalausta taiteilijoiden suunnitteleman sisällön mukaisesti; työmaaitojen levytyksiä, banderolleja sekä erilaisia osallistavia työ-pajoja ja tapahtumia. Väliaikaisen taiteen toteutuksessa kannustetaan hyödyntämään ensisijaisesti paikallisia taiteilijoita ja taiteen opiskelijoita.

Parkkihallien julkisivut

Parkkihallit ovat suuria, kaupunkitilaa hallitsevia rakennuksia, joiden julkisivut ovat usein teollisen tuntuista ja jopa synkeitä huolimatta siitä, että ne olisivat verhoiltu laadukkaasti. Parkkihallin julkisivuun integroitu taide muuttaa myönteisellä tavalla rakennuksen visuaalista luonnetta ja suurten pintojen rytmiä. Samaten harkitulla ja ammattimaisesti toteutetulla valaistuksella voidaan elävöittää ja parantaa parkkihallin kaupunkikuvalista ilmettä.

Parkkihallien taide ja valaistus voivat sijoittua esim. rakennusten julkisivuun tai poistumisreiteille. Julkisivuissa ja kattorakenteissa voidaan toteuttaa valo- ja taideteosten lisäksi viher(seinä) ratkaisuja. Hyödynnettäviä materiaalivaihtoehtoja ovat mm. perforoitu julkisivulevy, betoni tai puu. Parkkihallien taiteen toteutuksissa tekniset rajoitteet, kuten ilmanvaihtoon liittyvät reunaehdot, tulee huomioida jo taiteen suunnitteluvaiheessa.

Ainolan aluekeskuksen taidebudjetisa on varauduttu parkkihallien taiteen taiteilijapalkkioihin, mutta toteutuksen kulut toivotaan integroitavan osaksi rakennusurakkaa.

Delphi 2018, Astrid Sylvan, Porvoo
kuva: Susanna Widjeskog

Pöllöt 2019 väliaikainen teos, Hannamari Matikainen
Tampere, kuva: Frei Zimmer

Tapahtumallisuus

Tapahtumat sekä taiteen mahdollistamat spontaanit kohtaamiset kaupunkitilassa ovat elimellinen osa Ainolan aluekeskuksen paikan luonnetta ja viihtyisyyttä. Kaupunkitilaan tuotetut taide- ja kulttuuriesitykset, konsertit ja kulttuuritapahtumat viestivät alueen elinvoimasta ja houkuttelevat alueelle kulttuurimatkailijoita läpi vuoden.

Tapahtumat ovat myös yksi taso kulttuurihistoriallisen menneisyyden ja nykyisyyden välisen yhteyden luomisessa. Taiteen perinnön jatkuvuus ilmenee esimerkiksi vuosittain toteutettavina kaupunkitapahtumina, jotka voivat ajoittua Suomalaisen musiikin (Jean Sibeliuksen) päivään 8.12. tai Suomen kuvataiteen päivään 10.7. Tapahtumasisältöjen ja aikataulullisen rytmityksen suunnittelussa osallistetaan myös alueen asukkaita ja paikallistoimijoita.

Koko perheen ilmaistapahtumat kannustavat alueen asukkaita käyttämään kaupunkitilaa rohkeammin ja luovemmin, mikä lisää koettua kuuluvuuden, viihtyvyyden ja turvallisuuden tunnetta. Kaupunkiaukioiden ja puistotilojen infrastruktuurissa huomioidaan ennakoivasti jo suunnitteluvaiheessa tapahtumatuotannolliset vähimmäisedellytykset, kuten sähkön ja juoksevan veden saatavuus sekä jätehuolto. Kaupunkitilan rakenteet tukevat aktiivista ja yhteisöllistä elämäntapaa.

Ainolan aluekeskuksessa tuotettavien tapahtumien sisällöllisessä suunnittelussa ja käytännön organisoinnissa kannustetaan alueelliseen yhteistoimijuuteen. Esimerkiksi alueen kulttuuri- ja taideyhteisöt sekä Järvenpään kulttuuritoimi voivat jakaa tuotannollista vastuuta vuosittain vaihtuvalla tuotantovuorolla. Vaihtuva vastuu edistää osaltaan tapahtumien sisällöllistä uusiutumista.

Suunnitteluun ja toteutukseen ehdotetaan osallistettavan myös vapaaehtoisia. Vapaaehtoistoiminnan keinoin alueelle rakentuu tulevaisuudessa vireä ja elinvoimainen yhteisökulttuuri.

kuva: Oleg Afonin

OSALLISTAMINEN

Osallistaminen on Ainolan aluekeskuksen taideohjelman läpileikkaava arvo. Taiteen toivotaan kutsuvan ihmisiä dialogiin sekä kannustavan osallistumaan. Osallisuus välittyy julkisen taiteen synnyttämissä yhteyden kokemuksissa, jotka ilmentyvät paitsi ihmisten välillä myös luonnon ja kaupungin sekä menneisyyden ja nykyisyyden suhteen. Koettu osallisuus ymmärretään hyvinvointia ja merkityksellisyyden tunnetta lisäävänä arjen ulottuvuutena.

Taideohjelman laadinnan yhteydessä alueen asukkaita ja toimijoita osallistettiin sähköisellä verkkokyselyllä ja verkkokarttakyselyllä. Kyselystä tiedotettiin Järvenpään kaupungin ja Järvenpään taidemuseon kanavissa sekä yhteistyössä alueen kulttuuri- ja taidejärjestöjen kanssa.

Verkkokyselyn tuloksissa korostui miellelyhtymien kytkeytyminen Tuusulanjärven alueeseen, taiteilijakoteihin ja luontoon. Taiteen teemoitteluun liittyvissä kysymyksissä korostuivat niin ikään musiikki, historia ja luonto, jotka limittyvät vahvasti alueen kulttuurihistoriaan ja -perintöön.

Taideohjelman suunnitteluvaiheessa työn osana ehdotettiin toteutettavaksi alueen asukkaita ja toimijoita osallistava aistikävelykierros. Osin pandemiatilanteesta, osin aluekehityshankkeen

vaiheesta johtuen aistikävelymenetelmää ehdotetaan sovellettavan osana tulevien taideteosten toteutusten prosesseja, millä pyritään tuottamaan arvoa ja yhteyttä julkisen taiteen ja alueen asukkaiden välille.

Osallistamisen tavat

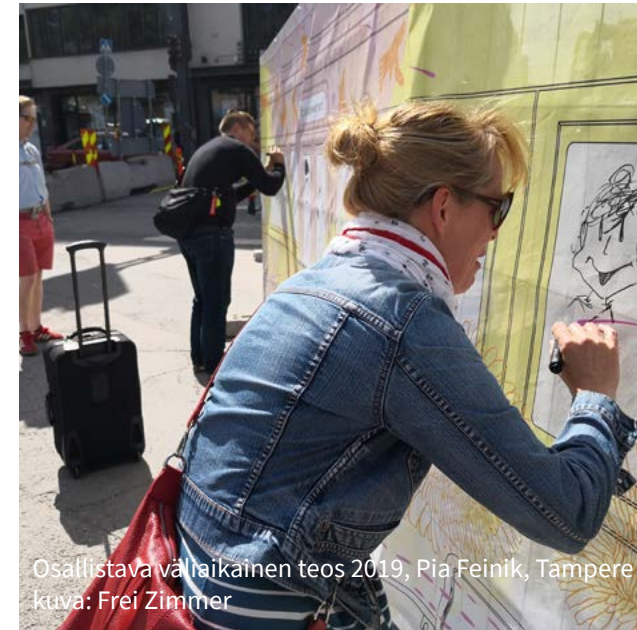
Taideohjelman yhteydessä toteutetussa verkkokyselyssä 93 % kyselyyn vastanneista ilmaisi haluavansa osallistua taideohjelman suunnitteluun ja toteutukseen jatkossa kyselyihin vastaamalla joko verkkosivuilla tai sosiaalisen median kanavissa. Aluekehityshankkeen ja taideohjelman toteutuksen edetessä alueen asukkaita ja toimijoita on suositeltavaa osallistaa taidehankkeeseen esimerkiksi verkkokyselyillä.

Osallistava taide

Taideohjelman yhteydessä toteutetun verkkokyselyn avoimissa vastauksissa esitettiin toive osallistua taiteen toteutukseen itse esimerkiksi yhteisproduktion keinoin. Ehdotuksena on, että Ainolan aluekeskuksessa toteutetaan joko yksi tai useampi alueen asukkaita ja toimijoita osallistava taideteos. Taideteos voi sijoittua esimerkiksi Pohjolanpuiston ja Vesipisaroiden puiston alueelle.

Kyselyn vastauksissa julkiseen taiteeseen yhdistettiin positiivisia odotuksia:

- Virkistää ja lisää ympäristön viihtyisyyttä (ka: 8,3)
- On luonteva keino ilmentää alueen historiaa (ka: 7,9)
- Lisää kulttuurista saavutettavuutta (ka: 7,8)

Osallistava väliaikainen teos 2019, Pia Feinik, Tampere
kuva: Frei Zimmer

Osallistavan taideteoksen toteutuksessa keskeistä on onnistunut taiteilijavalinta. Taiteilijalla tulee olla kokemusta tai muuta osoitettavaa ammattitaitoa osallistavista produktioista. Ammattimaisesti ohjatussa teoksessa prosessiin voi sisältyä esimerkiksi aistikävelymenetelmä tai asukkaita osallistavia työpajoja ja kursseja, jotka sisältävät taiteilijaluennon ja yhteistyöskentelyosuuden. Osallistaminen voi toteutua hankkeissa myös siten, että asukkaita osallistetaan luonnosvalintaan.

Asukkaiden kanssa vuorovaikutuksessa syntyvät taideteokset ovat keskeinen osa alueellista toimintaa, joka pyrkii osallisuuden kokemuksen vahvistamiseen sekä yhteisöllisyyden luomiseen. Taideohjelma luo kokonaisvaltaisen taiteen konseptin, joka tulee vaikuttamaan positiivisesti koko Ainolan aluekeskuksen ilmapiiriin ja imagoon.

Osallistava budjetointi

Ainolan aluekeskuksen taiderahasta voidaan käyttää osuus osallistavan budjetoinnin keinoin toteutettaville taide- ja tapahtumatoteutuksille. Tapahtumat voivat olla esimerkiksi musiikkiesityksiä Valse Tristen puistossa, tanssiesityksiä Sinfonia-aukiolla, katutaidetempaus nuorille tai lastenpäiväkerholaisten osallistamista leikkikentän taiteen suunnittelussa. Tärkeää on eri asukassegmenttien yhdenvertainen huomioiminen.

Osallistava budjetointi on keino luoda yhteyttä Ainolan aluekeskuksen ja keskuksen asukkaiden välille. Taiteen toteutukset, joihin asukkaat ovat saaneet itse osallistua, lisäävät kuuluvuuden tunnetta ja osallisuutta omasta elinympäristöstä. Osallistavista taideteoksista voi ajan saatossa syntyä monumentteja, jotka osaltaan symboloivat paikallisia yhteisöidentiteettejä.

Puisto Blues, kuva: Järvenpään kaupunki

HYVÄT KÄYTÄNNÖT

Selkeä päätöksentekoprosessi ja taiteen hankintamalli, sekä toimijoiden roolien tunnistettavuus takaavat avoimen ja sujuvan taiteen toteutuksen. Se takaa, että kaikki hankkeen osapuolet tietävät alusta asti, mikä heidän roolinsa on missäkin vaiheessa. Taiteen hankintamallia voidaan päivittää toteutusvaiheen käynnistyttyä, kun kokemukset toimivista käytännöistä karttuvat ja vakiintuvat.

Toimijat

Taidetyöryhmä

Taidetyöryhmään kuuluvat: taidekoordinaattori, kulttuurijohtaja, hankekehityspäällikkö, museopalveluidenpäällikkö, kaupunkikuva-arkkitehti ja kaupunkitekniikan projektipäällikkö.

Tarpeen mukaan taidetyöryhmään kutsutaan jäseniä, joille voidaan antaa äänioikeus esim. teosvallinnan yhteydessä. Kutsu tapahtuu taidetyöryhmän enemmistöpäätöksellä.

Koordinaattori

Taidekoordinaattori vastaa Ainolan aluekeskuksen taideohjelman käytännön toteutuksesta Järvenpään kaupungin toimeksiannolla. Taidekoordinaattorin operatiivista työtä ohjaa erikseen nimetty

taidetyöryhmä. Taidekoordinaattori toimii työryhmän koollekutsujana ja kokoussihteerinä. Koordinaattorin tehtävänkuvaan kuuluvat lisäksi taidehankkeiden sujuvan etenemisen valvominen, yksittäisten hankkeiden aikataulujen yhteensovittaminen sekä yhteydenpito taiteilijoihin ja aluekehityshankkeen osapuolien ja taidetyöryhmän välillä. Taidekoordinaattori seuraa myös budjetin toteutumista.

Taidetyöryhmä tekee päätöksen taidekoordinaattorin kilpailuttamisesta ja valinnasta. Järvenpään kaupunki voi solmia taidekoordinaattorin kanssa puitesopimuksen. Kilpailutuksen apuna voi hyödyntää laadittua ohjeistusta julkisen taiteen asiantuntijatyön hankinnasta: [Tilaa taitavasti – Miten ostat taiteen asiantuntijapalveluita.](#)⁽⁵⁾

Hankintaprosessi

Päätäntäprosessiin voi vaikuttaa hankkeen kiireellinen aikataulu tai työn vaiheistuminen useammalle vuodelle. Prosessin tulisi kuitenkin noudattaa seuraavan sivun kaaviota:

HANKINTAPROSESSI

Koordinaattori

Taidetyöryhmä

Taiteilijavalinta

Järjestää portfoliohaun (kiireellisessä tilanteessa koordinaattori kartoittaa viisi potentiaalista vaihtoehtoa)

Esittelee potentiaaliset ehdokkaat taidetyöryhmälle

Tekee päätöksen taidehankkeen käynnistämisestä ja koordinaattorin mukaan tuomisesta

Osa hakijoista voidaan haastatella ennen valintaa

Ryhmä valitsee hakijoista yhden tai useamman luonnosvaiheeseen

Luonnosvaihe

Valmistele ohjeistuksen ja sopimuksen luonnosvaihetta varten

Vastaa luonnosvaiheen aikana syntyviin kysymyksiin tarvittaessa ohjausryhmää konsultoiden

Päätää esiteltyjen luonnosten tai luonnoksen perusteella toteutettavasta teoksesta

Toteutusvaihe

Valmistele hyväksytyn luonnoksen pohjalta toteutusvaiheen sopimuksen

Toimii yhteyshenkilönä taiteilijan ja muiden toimijoiden välillä

Valvoo aikataulun ja budjetin toteutumista ja tiedottaa tarpeen vaatiessa taidetyöryhmää

Järjestää vastaanottotarkastuksen

Tekee tarpeen vaatiessa päätökset muutoksista

Tarkastaa ja hyväksyy valmiin teoksen

Taiteilijavalintatavat

Ainolan aluekeskuksen taideohjelmalle asetetut tavoitteet laadukkuudesta ja omaleimaisuudesta ohjaavat taiteilijavalintoja. Valinnoissa kiinnitetään huomioita ammattimaisuuteen ja taiteilijan hankekohtaiseen soveltuvuuteen. Hankkeissa voidaan hyödyntää myös työparimallia. Esimerkiksi mediataidetehtävissä työparin voivat muodostaa kuvataiteilija ja valaistus- tai äänisuunnittelija.

Taideohjelman tavoitteena on luoda ammattitaiteilijoille osallistumisen paikkoja ja tällä tavoin tukea alueen taiteellisen perinnön jatkuvuutta ja taiteilijoiden työllistymistä. Paikallisuuden ohessa monimuotoisuus ja kansainvälisessä vertailussa korkea taso ovat tärkeitä valinnassa huomioitavia aspekteja.

Alueen rakentuksessa Ainolan aluekeskuksen julkiset taideteokset luovat eheän ja aikaa kestävän kokonaisuuden. Yksittäisten taideteosten luonne eroaa toisistaan, mistä johtuen taiteilijavalinnoissa hyödynnetään hankekohtaisesti parhaiten palvelevaa taiteilijavalinnan menetelmää.

Suora tilaus

Tilanteessa, jossa esimerkiksi hankkeen tai kohteen aikataulu edellyttää välitöntä reagointia, voidaan teoshankinta toteuttaa suorana tilauksena. Suora tilaus on perusteltua myös tilanteissa, joissa taiteen sitominen osaksi muuta

suunnittelua vaatii tavallisuudesta poiketen enemmän yhteensovittamista ja erityisosaamista. Suoraa tilausta varten koordinaattori kartoittaa 3-5 sopivaa taiteilijaa taidetyöryhmän valintaa varten.

Portfoliohaku

Portfoliohaku on hyvä tapa kartoittaa laajemmin kohteeseen soveltuvia taiteilijoita. Toimintamallissa toimeksiannosta kiinnostuneet taiteilijat ilmoittautuvat hankkeeseen toimittamalla sovitun sisältöisen esittelyn aiemmasta tuotannostaan. Yhdellä portfoliohaulla voidaan hakea taiteilijoita useampaan kohteeseen ja tuloksena voidaan tilata yksi tai useampia luonnoksia tai jatkaa taiteilijahakuprosessia kutsukilpailuna rajatulle joukolle mukaan hakeneista taiteilijoista. Portfoliohakuprosessissa mukana voi olla taidekoordinaattori tai vertaisarvioija, joka valitsee soveltuvimmat tekijät tai pohjustaa valintaa taidetyöryhmälle.

Rinnakkainen luonnostilaus

Rinnakkainen luonnostilaus toimii hankkeissa, joissa ennalta tiedossa olevien taiteilijoiden kesken halutaan vahvistusta valintapäätöksen tueksi. Mukaan kutsutut taiteilijat laativat yhtäläisen toimeksiannon perusteella luonnosvaihtoehtoja toteutettavasta teoksesta. Tilaaja valitsee teosluonnoksista parhaiten kohteeseen soveltuvan jatkoluonnosvaiheeseen ja teoksen toteutusvaiheeseen. Toimintamalli on aikataulullisesti ennakoitavissa ja tarjoaa

lopullista valintaa varten hyvän käsityksen siitä, millainen teos tullaan toteuttamaan.

Taidekilpailu

Taidekilpailu voidaan toteuttaa joko avoimena tai kutsukilpailuna. Avoimen kilpailun etuna on yllättävien ja mielenkiintoisten ideoiden vastaanottaminen. Prosessina avoin kilpailu on kuitenkin aikaa vievä, kalliimpi ja hallinnollisesti osin raskas toteuttaa. Valintatapaan päädyttäessä on tärkeää varautua aikataulullisesti riittävän ajoissa.

Kutsukilpailu on avointa kilpailua kevyempi prosessi, jossa samaten varmistetaan kiinnostavien taiteilijoiden mukaan saaminen. Kilpailujen kustannukset ovat usein muita taiteilijavalintatapoja korkeammat. Kilpailumuodosta riippumatta taidekilpailuissa noudatetaan aina Suomen Taiteilijaseuran kilpailusääntöjä.

Taidekilpailut ovat perusteltuja erityisesti suuren mittaluokan maamerkkimäisissä teoksissa, joilla on niin teospaikan asukkaille ja toimijoille kuin myös lähialueen kaupunkikuvassa merkittävä rooli. Ainolan aluekeskuksessa esimerkiksi Sinfonia-aukion teos voi toimia luontevana kohteena taidekilpailulle, jolla tavoiteltaisiin myös kansainvälistä huomiota hankkeelle.

Dokumentit

Ainolan aluekeskuksen taideohjelman tavoitteena on noudattaa hyviä toimintatapoja ja taidehankintoihin liittyviä sopimuskäytäntöjä. Sopimukset mukailevat yleisesti käytössä olevia taiteilijoiden julkisten teoshankkeiden sopimusmalleja. Ainolan aluekeskuksen taidehankkeille luodaan vakimuotoiset sopimus pohjat, joita taidekoordinaattori voi tapauskohtaisesti tarkentaa.

Taiteilijavalintaa seuraa aina taiteilijan ja tilaajan välille laadittava luonnossopimus, jonka pohjalta tilattu teosluonnos tilataan taiteilijalta ja esitellään taiteen taidetyöryhmälle. Taiteilija esittelee teoksen idean, selvityksen käytetyistä materiaaleista ja tekniikoista sekä toteutuksen kustannusarvion. Lisäksi teosluonnoksesta tulee käydä ilmi arvio teoksen elinkaaresta sekä huoltoon ja ylläpitoon liittyvistä käytännöistä.

Tilaajan hyväksymän luonnoksen jälkeen taiteilijan ja tilaajan välille solmitaan erillinen toteutussopimus, joka noudattaa hyväksytyssä luonnoksessa esitettyä kustannusarviota ja teknis-materiaalista toteutustapaa. Sopimukseen kirjataan toteutuksen ja palkkionmaksun aikataulu sekä tehtävien ja vastuiden jakautuminen osapuolten välillä. Sopimuskumppanina toimii teoksen toteutuksen rahoittava taho.

Kuvituskuva, kuva: Järvenpään kaupunki

Rahoitusrakenne

Ainolan aluekeskuksen kehittämisessä on sitouduttu taiteen prosenttiperiaatteeseen. Hankkeeseen valitut rakennuttajakumppanit ovat kaupungin tapaan sitoutuneet maksamaan tontinluovutuksen yhteydessä myyntihinnan lisäksi 1% taiderahaa taiderahastoon. Nyt laadittu taideohjelma hyväksytään ohjeellisena osana asemakaava-aineistoa, kaavaselostuksen liitteenä.

Järvenpään kaupungin kaupunkitekniikan investointiohjelmassa esitetään seuraavanlaista rahoitusmallia taiteen prosenttiperiaatteen toteuttamiseksi Ainolan aluekeskushankkeessa:

- 1 % kaupungin maanmyyntituloista
- 1 % tontin hinnasta rakennuttajilta kauppahinnan päälle

Kokonaissummasta 702 000 € varataan 10 % (n. 70 000 €) koordinaattorin palkkaukseen sekä muihin taiteen hankintaan liittyviin kustannuksiin. Kokonaissummasta 5 % (n. 35 000 €) varataan ylläpitokustannuksiin seuraavalle vuosikymmenelle.

Taiteeseen (teospalkkioon, valmistukseen, materiaaleihin yms.) varataan 597 000 €. Taidehankintojen kokonaiskustannukset sisältävät luonnospalkkion ja mahdolliset infran kustannukset. Taidetyöryhmä tekee päätökset mahdollisten kohdeapurahojen hausta esimerkiksi Taiteen edistämiskeskukselta.

Alustava arvio tuloutuksesta:

351 000 € Kaupungin osuus
351 000 € Toteuttajien osuus

Kustannusten jakautuminen:

Ainolan asema	14 %
Sinfonia-aukio	21 %
Valse tristen aukio	7 %
Valse tristen puisto	14 %
Pohjolanpuisto	14 %
Parkkitalot	5 %
Väliaikainen taide	6 %
Osallistava budjetointi / performanssi / tapahtuma	4 %

Koordinointi ja kuratointi	10 %
Huolto ja ylläpito ensimmäiset 5-10 vuotta	5 %

Taiteen aikataulu

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Ainolan asema	edellytysten varm...	luonnokset	toteutus länsipuoli	toteutus itäpuoli		
Sinfonia-aukio	edellytysten varmistaminen	luonnokset	toteutus			
Valse tristen aukio	edellytysten varmistaminen	luonnokset	toteutus			
Valse tristen puisto	edellytysten varmistaminen	luonnokset	toteutus			
Pohjolanpuisto	edellytysten varmistaminen	luonnokset	toteutus			
Parkkitalot	luonnokset	toteutus				

Elinkaariajattelu

Riippuen taideteosten luonteesta ja niissä käytetyistä tekniikoista teoksilla voivat niiden elinkaaret vaihdella. Esimerkiksi ääni- ja valotaideteosten tekniset laitteistot eivät useinkaan kestä yhtäläisesti betoniseen tukimuuriin toteutetun graafisen betonin teoksen kanssa. Taiteilijat laativat teoksille huolto- ja ylläpito-ohjeet osana teostoteutusta.

Huolto- ja ylläpito-ohjeistuksesta tulee käydä ilmi teoskohtainen tavoite-elinkaari. Huolto-ohjeessa määritellään kriteerit elinkaaren päättymiselle ja teoksen poistamisen tapa. Kiertotalouden ulottuvuus tulee huomioida myös teoksen elinkaaren lopussa ja on varmistettava taiteen kestävä kehityksen mukaiset valinnat sekä ekologiset arvot.

Rakenteisiin integroidun taiteen on lähtökohtaisesti kestävä aikaa yhtä pitkään kuin rakenteen, johon se sijoittuu. Sitä vastoin, jos taideteoksessa tunnustetaan osia, jotka vanhenevat muuta teosta nopeammin, voidaan jo teoksen suunnittelussa huomioida taiteen toimivuus ilman vanhevaa teoksen osaa. Tällä tavoin taideteosten ajankestävyys ja muuntuvuus varmistetaan jo suunnitteluvaiheessa.

Taiteen ylläpito ja huolto

Vaikka taidehankinnoissa tavoitellaan mahdollisimman pitkää huoltovapautta, taidetta on ylläpidettävä ja huollettava säännöllisesti. Ainolan aluekeskuksen taidehankinnoissa huolto- ja ylläpitovastuista sovitaan siten, että alikulkusiltojen, tukimuurien ja muihin kaupunkirakenteisiin integroitujen teosten sekä valaistuksen osalta huolto- ja ylläpitovastuu on Järvenpään kaupungilla ja Järvenpään taidemuseolla. Järvenpään taidemuseon ylläpitovastuulla on poikkeuksetta selkeästi teoskynnyksen ylittävät teokset, jotka liitetään valmistuessaan osaksi Järvenpään kaupungin julkisen taiteen kokoelmaa.

Huolto-ohjeesta löytyvät tiedot niin perus ylläpitoon kuin mahdollisiin korjaustoimenpiteisiin esimerkiksi ilkkivatilanteissa. Huolto-ohjeessa on tärkeää määritellä, millaiset toimenpiteet ovat tehtävissä normaalin huollon puitteissa ja missä tapauksissa on syytä vähintään konsultoida konservaattoria tai itse taiteilijaa.

Taiteen ylläpitoon ja huoltoon varaudutaan taideohjelman budjetissa. Kaupungin hallinnoimien teosten ja valaistuksen ylläpitoon ja huoltoon varataan 5 % taiteen kokonaiskustannuksista, millä varaudutaan taiteen ylläpitoon taloudellisesti kestävällä tavalla noin 10 vuoden ajaksi.

Teosten merkintä ja opastus

Taideteosten laadukkaasti toteutettu merkintä ja opastus kaupunkitilassa nähdään Ainolan aluekeskuksessa tärkeänä. Esteettisesti harkitut teoskyltit parantavat teosten löydettävyyttä sekä huomioivat eri taiteen kuluttajaryhmien, kuten kansainvälisten matkailijoiden, tarpeet esimerkiksi taiteen saavutettavuuden näkökulmasta.

Teoskyltistä käy ilmi taiteilijan nimi, teoksen nimi sekä teoksen valmistumisvuosi. Kylteissä voidaan myös huomioida taiteen saavutettavuus esimerkiksi pistekirjoitus- ja ääniopasteoptioina. Opastaminen teospaikoille integroidaan osaksi muuta kaupunkiopastamista kuitenkin siten, että taiteen opasteet ovat tunnistettavissa joko muotoilun tai piktografian keinoin.

Teoskyltteihin voidaan sisällyttää lisätyn todellisuuden elementtejä, kuten QR-koodeja tai AR- ja VR-tekniikoin avautuvia teos- ja/ tai taiteilijatietoja, jotka osaltaan toimivat myöhemmin esimerkiksi virtuaalisten julkisen taiteen opastuskierrosten lähtökohtina.

VISIO

Taideohjelmaa tulee päivittää ja siihen kirjattuja käytäntöjä arvioida hankkeen edetessä. Ensimmäisen kerran sisältö ehdotetaan tarkastettavan neljän vuoden kuluttua työn käynnistymisestä tai heti, kun siihen ilmenee käytännön osoittamaa tarvetta.

Taiteen ja rakentamisen edettyä vuonna 2030 Ainolan aluekeskus on kuin portti Tuusulanjärven taiteilijayhteisöjen koteihin, Tuusulanjärvelle ja Tuusulan Rantatielle. Se antaa kävijälleen viitteitä ainutlaatuisesta suomalaisen taiteen kehdestä, tuoden sen näkyville modernisti, nuorten taiteilijoiden silmin. Kaupunkikeskus on inhimillinen ja lämminhenkinen paikka sekä alueen asukkaille että matkailijoille, jotka kulkevat keskuksen kautta kohti Tuusulanjärven luonto- ja matkailukohteita. Keskuksessa taide ja musiikki sekä erilaiset taidetapahtumat innostavat ja inspiroivat kävijöitä. Taide luo arkeen viihtyisää ja tunnelmaltaan turvallista ympäristöä sen kaikille käyttäjille.

Kuten yksi verkkokyselyn vastaajista kesäkuussa 2021 kuvaa omaa visiotaan vuodesta 2030, on tuolloin rakentaminen edennyt Ainolan aluekeskuksessa jo siten, että taide ja tapahtumat erottuvat keskuksen arjessa houkuttellen alueelle myös uusia asukkaita ja matkailijoita.

Tulevaisuuden Ainola on kulttuuriympäristön uusi keskus, jossa alueen merkittävä kulttuuriperintö kohtaa elävän nykyaikaisen ja arkea rikastuttavat tapahtumat.

Lähteet

1. sivu 4, https://www.julkinentaide.fi/sites/default/files/inline-files/2021-03/Cupore_julkaisu_julkinen_taide.pdf, s.25

2. sivu 4, https://www.julkinentaide.fi/sites/default/files/inline-files/2021-03/Gallup_2020_Kansalaisten_kasityksia_taideesta_arkiymparitossa_Taike_kooste.pdf

3. sivu 4, <https://www.ornamo.fi/tutkimus/kokemuksia-kuvataiteen-kaytosta-rakennushankkeissa/>

4. sivu 10, [Tuusulanjarvi.org](https://www.tuusulanjarvi.org)

5. sivu 28, https://www.julkinentaide.fi/sites/default/files/inline-files/2021-03/Tilaa-taitavasti_Miten-ostat.pdf

